

Toen en Nu, verdwenen detailhandel en bedrijvigheid

In deze aflevering van Toen en Nu staan we stil bij toenmalige detailhandel en bedrijvigheid. Zoals zal worden getoond aan de hand van recente foto's hebben deze gebouwen en/of panden inmiddels een heel andere maatschappelijke functie. Veelal is daar de woonfunctie voor in de plaats gekomen maar soms ook wat anders. We hopen dat vooral de afbeeldingen van toen mooie herinneringen oproepen in het nu.

In 1909 werd aan de Brake een Coöperatieve stoomzuivelfabriek gebouwd; voor die tijd had het gebouw een moderne uitstraling.

Het personeel (zie Afb.1a) is naar buiten geroepen om samen met het nieuwe gebouw te worden gefotografeerd.

Als u rechts naast de fabriek kijkt, kunt u de Oosterdijk nog zien, dus er was nog geen Koggewijk. De rij bomen geven de ligging aan van het 't Vierkantje; de oude verbinding tussen het Geldeloze pad en de Brake.

Afb.1a: Stoomzuivelfabriek aan de Brake (1909).

Na sluiting van de zuivelfabriek op 1 mei 1937 werd het gebouw vele jaren gebruikt door machinefabriek Hoekstra, die daar allerlei machines maakte o.a. uienstaartmachines. Na verhuizing van fa. Hoekstra naar het industrieterrein werd het gebouw gebruikt door installatiebedrijf Elgaso.

Hierna is het gebouw nog een aantal jaren in functie als moskee geweest. Toen aan de Admiraliteitsweg een mooi nieuw gebedshuis voor en door de moslims gebouwd was, is het gebouw aan de Brake gesloopt en in 2022 vervangen voor nieuwbouw (zie Afb.1b).

Afb.1b: Nieuwbouw aan de Korte Brake (2023).

Het is bekend dat Medemblik in de eerste helft van de 20e eeuw veel aannemersbedrijven telde. Een van de bekendere bouwbedrijven was de fa. Koorn & De Jong. Dit aannemersbedrijf had een werkplaats aan de Kanaalstraat (Afb.2a). Het hoge gebouw bood onderdak aan zowel de werkplaats als houtopslag.

Blijkens een advertentie in de Medemblikker Courant zijn de beide firmanten in januari 1930 gestart met hun bedrijf. Begin 1964 verkreeg het bedrijf landelijke bekendheid door een uitspraak van de Hoge Raad.

Er was namelijk tussen de firma en de gemeente Den Helder een juridisch geschil ontstaan over een risicoclausule in een bouwcontract. Deze kwestie kon vérstrekkende gevolgen hebben voor de hele bouwsector vandaar de landelijke aandacht. Koorn en De Jong lieten het uiteindelijk aankomen op een uitspraak van de Hoge Raad, die de Medemblikkers in het ongelijk stelde.

Afb.2a: Werkplaats firma Koorn en De Jong (1965).

Ook hier (zie Afb.2b) zien we een functiewijziging van bedrijvigheid naar wonen.

De voormalige werkplaats en het opslagterrein hebben plaatsgemaakt voor twee blokjes van twee-onder-een-kap-woningen.

Afb.2b: Nieuwe woningen aan de Kanaalstraat op de plaats van de werkplaats (2023).

Afb.3a: Hengelsporthuis Keizer, Westerhaven 11 (ca. 1965).

Wie is er niet naar Keizertje (zie Afb.3a) geweest om een (eerste bamboe) hengel of om visjes of vissenvoer aan te schaffen?

Hier werd in december vuurwerk verkocht toen de opslagregels van dat gevaarlijke spul nog niet of nauwelijks bestonden.

De schrijvers is geen anekdote over dhr. Keizer bekend, behalve dat hij de 'r' niet kon zeggen; voor ons als jongelui was dat wel apart. Tegenwoordig is een Gooise 'ej' bijna de standaard.

De entree van de winkel was in het midden van het gebouw. De winkel was aan de linkerkant van de entree en het woongedeelte aan de rechterzijde.

Na de verbouwing van het pand (Afb.3b) heeft men de deur naar de oostzijde verplaatst en de etalageruiten vervangen door een waarschijnlijk origineler formaat.

De jongeren onder ons zullen niet snel beseffen dat hier eertijds een winkel was gehuisvest. Dat is mede te danken aan de mooie inpassing in de gevelwand.

Afb.3b: Westerhaven 11 anno 2023.

Onderstaande foto (Afb.4a) heeft twee bijzonderheden: de voormalige draaibrug op de plaats van de vroegere wip-brug en dhr. Jaap Hofman is druk bezig de brug heen- of terug te draaien.

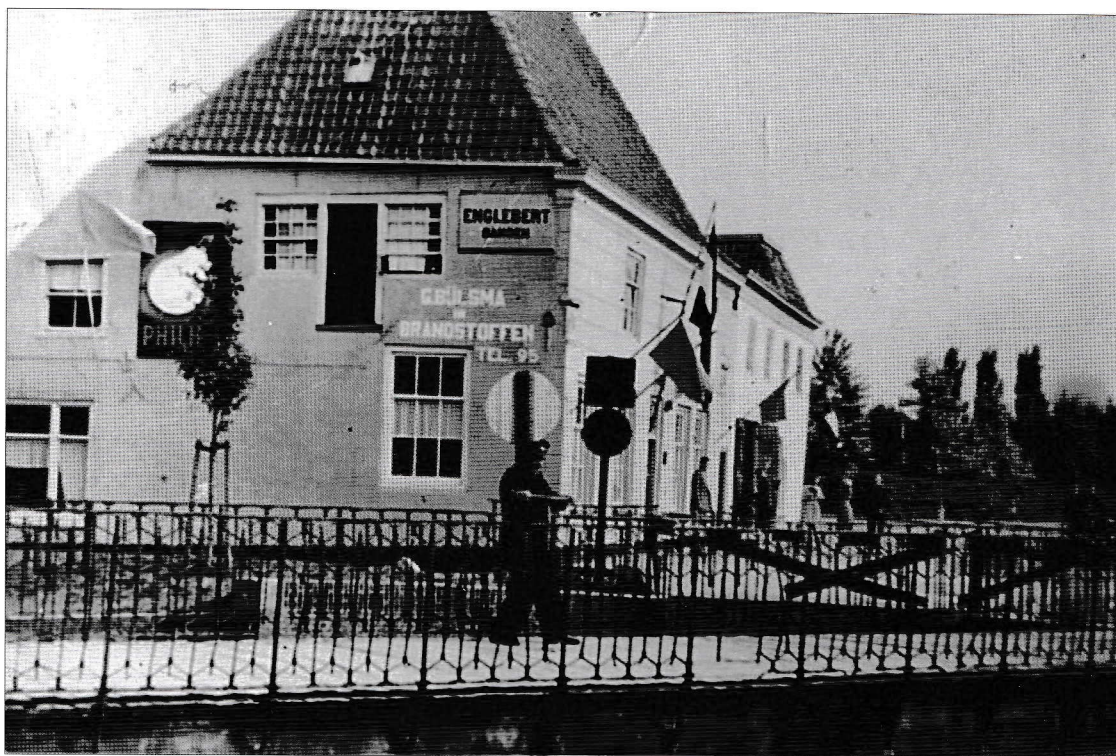
Daarachter is het gebouw te zien, waar Gerrit Bijlsma de brandstoffenhandelaar woonde. Let op het telefoonnummer: 95....

Destijds konden klanten, naast Bijlsma, kiezen uit een keur van brandstoffenhandelaars: Gieling, Flietstra, Boekel, Heerdt, Krijnsen, etc.

Gerrit Bijlsma heeft de rechterzijde van het pand decennialang aan verschillende notarissen verhuurd. Notaris Beukema zetelde daar in het jaar van de foto.

De Hoogesteeg ging toentertijd vlak langs het Witte uis en het woonhuis van Bijlsma over de draaibrug en dan rechtdoor(!) naar de Oosterhaven.

Afb.4a: Jaap Hofman bedient de draaibrug; daarachter brandstoffenhandel Bijlsma (ca. 1950).

Na vervanging van de draaibrug door een basculebrug is er een mooie ruimte gekomen voor een terras voor eetcafé "de Kwikkel" (zie Afb.4b).

Afb.4b: Eetcafé "de Kwikkel" en de Kwickelsbrug anno 2023.

Winkels waar kruidenierswaren werden verkocht waren er in de vorige eeuw in allerlei soorten en maten. Zo ook op het Achterom.

De naam "De Toko" op de pui van nr. 22 (zie Afb.5a) stond er overigens al op voordat Santegoets hier winkelier werd. De winkel (Achterom 22) werd in de jaren 30 van de vorige eeuw nieuw gebouwd en uitgebouwd door de wed. J. Blokker.

Vlak voor de Tweede Wereldoorlog is de naam van F. Th. Wagenaar nog enige tijd verbonden geweest aan "De Toko" totdat in juni 1945 M. Santegoets (afkomstig uit Tilburg en gehuwd met een dochter van de wed. Blokker) de uitbater wordt en het ViVo-label gaat voeren. Dat label werd toen ook gevoerd door collega-kruideniers Bende en Verleg.

Afb.5a: kruidenierswinkel "De Toko" van Santegoets, Achterom 22 (ca. 1950).

Afb.5b: Achterom 22 anno 2023.

Ook hier zien we een ingrijpende verandering van de onderzijde van de voorgevel (Afb.5b).

Het uiterlijk van het oorspronkelijke winkelpand is geheel verdwenen door de inzet van de en kleinere kozijnen de verplaatsing van de voordeur naar de rechterzijde.

Het kleine woonhuisje aan de rechterzijde van de winkel (stond er al in 1900!) is verbouwd tot garage/opslagruimte.

Het geheel maakt een verzorgde indruk.

Afb.6a: Gedempt Achterom met garage Boekel en de sloop van de pakhuizen en de patatzaak (1979).

Een bekend stukje van het Oostelijk stadsdeel waar de woonfunctie nooit erg op de voorgrond heeft gestaan (Afb.6a). We zien de opstallen van garage Boekel en de daarnaast gelegen opslagloods van brandstoffenhandelaar Bijlsma.

Op de achtergevel van het vierkanten pand op de hoek van het Waaigat kunnen we op de witte band met enige moeite nog de woorden Patates Frites ontcijferen. Zo liet uitbater Van Belleghem weten waar je moest zijn voor een snack. Het langwerpige pand op de achtergrond was in het bezit van melkboer IJs Knol.

De gevelwand heeft blijkens afbeelding 6b in de loop der jaren wat veranderingen ondergaan. De opstallen van Boekel zijn weliswaar wat aangepast, maar feitelijk geheel intact gebleven.

Met stucwerk, een andere kleurstelling en nieuwe kozijnen is het geheel toch zeer herkenbaar.

Dat kunnen we niet zeggen van het linkerdeel van de foto. Hier moesten opslagloods en woonhuis letterlijk plaatsmaken voor een nieuwe invulling; hotel en kantoren (aan de onderzijde).

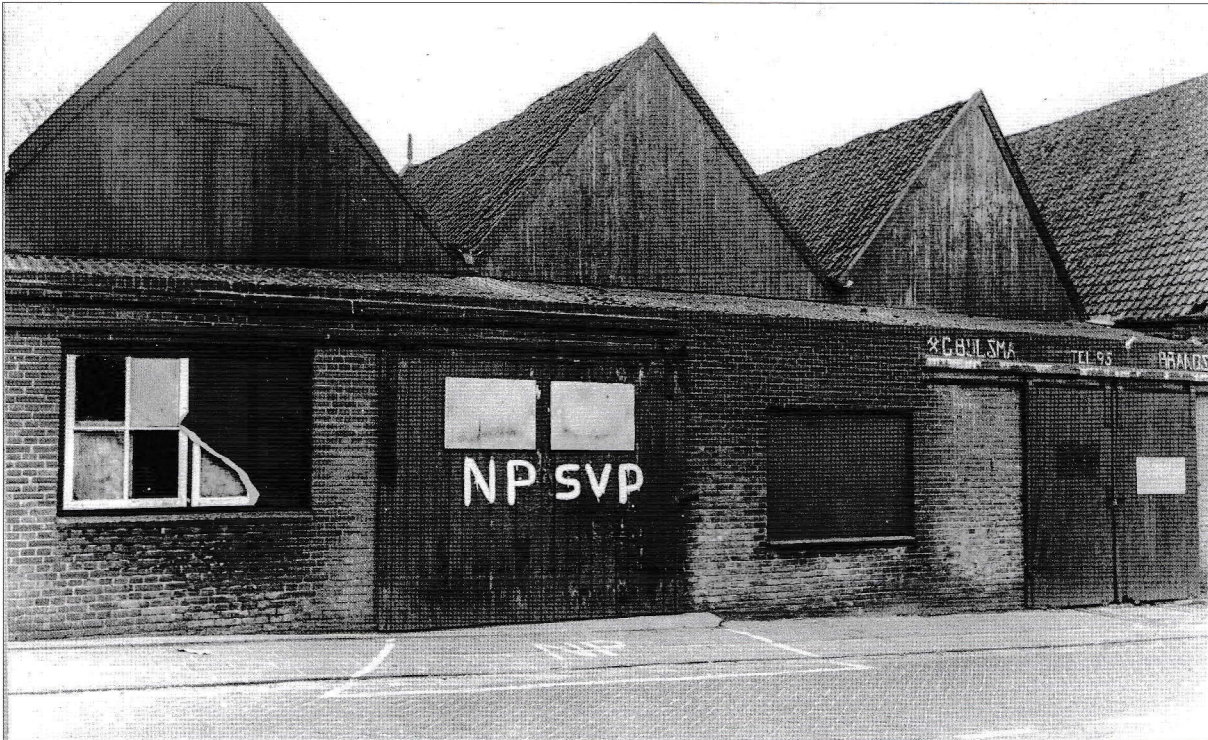

Afb.6b: Gedempt Achterom anno 2023 met o.a. De Brouwerij Medemblik

Het nieuwe geveldeel heeft, mede door al die kozijnen, niet bepaald een uitstraling die past bij het historisch stadscentrum van Medemblik.

Afbeelding 7a roept een oud beeld op van het begin van de Oosterhaven. De omslag van kolenstook naar aardgas heeft ertoe geleid dat de panden hun oorspronkelijke functie van kolenopslag langzaam maar zeker hebben verloren. In de periode van de foto vielen hier niet veel activiteiten zoals laden en lossen meer te bespeuren.

Het verwaarloosde uiterlijk doet ons herinneren aan de periode waarin op meer plekken in het Oostelijk stadsdeel sporen van verval zichtbaar waren. Gelukkig liet het stadsherstel niet lang meer op zich wachten.

Afb. 7a: De pakhuizen van brandstoffenhandel Bijlsma aan de Oosterhaven (ca. 1975).

Over smaak valt niet te twisten zegt men weleens. Maar is dit een passende invulling van een gevel op één van de oudste straten van Medemblik?

Hier hadden opdrachtgever, architect en Bouw- en Woningtoezicht van de gemeente Medemblik wat meer hun best mogen doen.

Afb. 7b: De hotelkamers in de nieuwbouw van "Het Wapen" anno 2023, rechts het Waaiagat.

Afb. 8a: Drogisterij Serno aan het Bagijnhof (ca. 1970).

De panden links van Bagijnhof 21 zijn vrijwel hetzelfde gebleven (zie Afb.8b).

Dat kunnen we niet zeggen van de voormalige drogisterij van Serno. De pui van het kleine karakteristieke winkeltje is ingrijpend onder handen genomen. Het pand heeft er een verdieping bij gekregen en de voorgevel is geheel vernieuwd en vergroot.

Het is een traditioneel en saai winkelpand geworden met beneden winkel en boven het woongedeelte.

De foto van Afb.8a lijkt op een donkere en regenachtige dag te zijn genomen. Het is grijs wat de klok slaat.

De drogisterij van Loes Serno kunnen we niet missen. Het was één van de weinige panden in het Bagijnhof zonder een eerste verdieping.

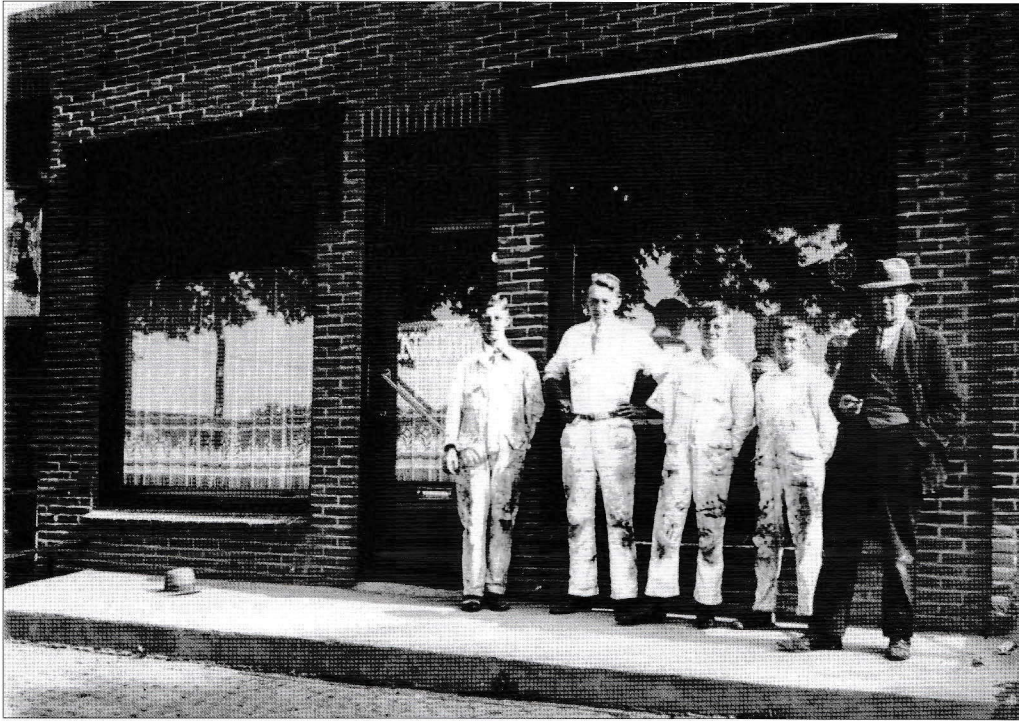
Jacob Johannes Serno, afkomstig uit Amsterdam en gehuwd met Elisabeth Kool, begon hier in maart 1934 zijn drogisterij-nering. Elisabeth Kool was de dochter van Johannes Kool, de stoombootondernemer.

Afb. 8b: Het behoorlijk gewijzigde drogisterijpand anno 2023.

Aan de hand van onderstaande advertentie (Afb.9b) werd de onderstaande foto (zie Afb.9a) op Westerhaven 23 gesitueerd. Maar bij het maken van de foto van nr. 23 werd duidelijk dat dit huidige pand veel te smal was voor vergelijking met de oude situatie.

Naspeuring leverde op dat juwelier Tros in augustus 1935 na zijn huwelijk met mejuffrouw Harmpje Swart is verhuisd naar een pand, verderop op Westerhaven 23. De beginnende juwelier Tros huurde Westerhaven 2 van Jan Walch, de cafébaas van "De Tijd". Later heeft restaurant het "Hof van Medemblik" Westerhaven 2 bij het restaurant getrokken.

Afb.9a: Westerhaven nr. 2 (1932), naast het huidige "Hof van Medemblik".
V.l.n.r.: Jan Vermeulen, Jan Ekers, Hans, Jan en Guus Vermeulen.
Let op de hoed op de stoep (van de fotograaf?).

Het pandje (Westerhaven 2) heeft in de beginjaren van de opkomende watersport nog dienst gedaan als winkel waar watersportbenodigdheden en toeristische snuisterijen gekocht konden worden.

Het gehele ensemble (oude gevel en nieuwe uitbreiding) mag als een mooie entree van de Westerhaven bestempeld worden.

HET ADRES VOOR UIJWERKEN
GOLD - ZILVER - ENZ. - ENZ.

N. TROS, WESTERHAVEN 23

Pendules vanaf f 9,—
Horloges vanaf f 2.50

Ruime sortering moderne montures. Als aardige herinnering aan
het Concours onze Wapenpeltjes. Aanbevelend

Afb.9b: De advertentie die de schrijvers van dit artikel op het verkeerde been zette (ca. 1935).

Het pand rechts op de foto (Afb.9c) is o.a. in bezit geweest bij o.a. Jan Walch, Gerrie Ketting en Jan Leeuwerik. Later is dit onderdeel geworden van het restaurant.

Afb.9c: Restaurant "Het Hof van Medemblik" met zijn uitbouw aan de Westerhaven anno 2023.

Afb. 10a: Sigarenwinkel en knipsalon G. Schaap, Nieuwstraat, wijk 1 no. 37 (nu nr. 63) (ca. 1905).

Op afbeelding 10a zien we de familie Schaap trots poseren voor hun winkel aan de Nieuwstraat. Kort hiervoor was het nog een bakkerij van de familie Hellings. Schaap huurde het pand van bakker Jan Willem van den Berge die het in 1903 verwierf.

We zien v.l.n.r. Gerard Schaap, dochter Elisabeth, dochter Elsje en Maria Schaap-Koops. Lang hebben ze niet op de Nieuwstraat gewoond; begin november 1906 verhuizen ze naar de Oosterhaven waar Gerard als barbier zijn clientèle ook van dienst wilde zijn. Gerard Schaap is nog geen week vertrokken of een andere barbier neemt zijn plaats in. De jonge Lippe Kwaad meent dat de Nieuwstraat een betere plek is dan de Bangert om een zaak op te bouwen. Ook hij gaat een scheersalon en sigarenwinkel uitbaten.

Barbier Gerard Schaap neemt er in 1910 nog een betrekking bij als afslager-boekhouder bij de gemeentelijke visafslag. Kennelijk ging het hem niet erg voor de wind, want op 14 september 1911 wordt hij in Alkmaar failliet verklaard. Dat duurt echter niet lang, want een paar maanden later wordt dat weer opgeheven bij gebrek aan baten.

Terug naar het pand van de fam. Schaap: de voor-gevel mag voor die tijd best opvallend genoemd worden. Hier is extra aandacht besteed om het winkelpand een bijzondere uitstraling te geven. Versieringen en gebogen lijnen in de kozijnen duiden op elementen uit de Jugendstil. Kortom, een voor die tijd markant onderdeel van de Nieuwstraat.

Afb. 10b: Nieuwstraat 63 anno 2023.

Helaas is het kennelijk nodig geweest om het pand met de karakteristieke aankleding te slopen en er saaie nieuwbouw voor in de plaats te brengen (zie Afb. 10b).

De huidige eigenaar of huurder zal er zeker blij mee zijn, maar om dit een passende invulling te noemen gaat ons net even te ver.

Arnold de Greeuw en Ad Kamma
Medemblik/Hoogkarspel, mei 2023

Geraadpleegde bronnen

Diverse kranten via www.Delpher.nl
Westfries Archief, Hoorn
Archiefviewer Kadaster en digitaal krantenarchief
w.o. De Medemblicker Courant.

Herkomst afbeeldingen:
Henk Bouwman, Medemblik: 1a.
Piet Ruiter, Medemblik: 2a, 5a, 8a, 9a.
Jan Nijboer, Medemblik: 3a.
OKV "Medenblick": 4a, 6a.
Piet Koomen, Medemblik: 7a.
Tedi van Doorn, Medemblik: 10a.
Arnold de Greeuw, Medemblik: 1b t/m 10b.